

1810 3 114 125 136
PLANINAR 9 147

PLANINAR

Vjesnik „Hrvatskoga planinarskoga društva

U ZAGREBU.

»Planinar« izlazi svaka dva mjeseca na 16 stranica, a izdaje ga »Hrv. plan. društvo. — Godišnja preplatnina a ujedno članarina jest 6 K.; pojedini broj stoji 1 K. — Novci se šiljuju društvenom blagajniku g. Ivanu Exneru, uraru i draguljaru, Petrinjska ulica br. 7 naprotiv Sudničke ulice na Zrinjskom trgu. — Uredništvo vodi prof. Vjekoslav Novotni.

Broj 1.

Za siječanj i veljaču 1909.

God. XII..

Uspon na Jungfrau.*

(Piše: Hercog Arnola.)

(Svršetak.)

Jungfrau bila je posve čista, u njezinoj blizini nije bilo ni najmanjeg oblaka. Odlučismo stoga bez oklijevanja, da ćemo pokušati uspon, prema su nas vodje upozoravali, da će radi novoga snijega biti vrlo težak. Brzo smo se obukli, zajutarkovali, pospremili i očistili — kako je to dužnost planinara — kolibu, te točno u 6 sati u jutro krenuli na put.

Odmah kad stupiš iz kolibe, počinje penjanje po pećini. Snijeg, koji je na njoj ležao, nije ovdje bio vrlo visok. Nije ga bilo više od 10—20 cm., tako da se ispod njega jasno razabirala forma pećine, na koju je trebalo stupati. Bilo je tek neugodno tražiti rukama uporište po snijegu i mokrom hladnom kamenu. Nu ipak smo brzo napredovali, tako da smo se za sat podignuli za kojih 400 m. Nu što smo više dolazili, postala je stijena sve to strmijom, a kako je u većim visinama zapalo više snijega, bile su sad pećine već pokrivenе naslagama od 30—40 cm., te su skrivale stepenice i hvataljke. Do sad bio je svaki planinar svezan konopom samo uz svoga vodju, nu sad smo se veće sigurnosti radi svezali svi zajedno, i to jedan vodja na čelu, zatim nas dva planinara, a na koncu opet vodja. Uz to smo pričvrstili na noge željeza sa šiljcima (Steigeisen), da se ne bi poskliznuli s pećinom s ledenjaka. Do 6 sati na večer nismo ih smjeli skidati s nogu. Usprkos željezima trebalo je praviti sjekiricom na cepinu neprestano stepenica po ledu i snijegu, dotično čistiti pećinu od novoga snijega. Penjanje postalo je uslijed toga sve napornije i polaganije, te smo za dalnjih 400 m. trebali puna dva sata.

U visini od kojih 3500 do 3600 m. došli smo do najstrmijih i najopasnijih pećina, na kojima su na tri mjesta pričvršćeni debeli konopi. Ovi konopi vise malo ne okomito na glatkim stijenama, visokim 10 do 15 m. Planinar mora da se na njima popne preko tih stijena, o koje se može uprijeti nogama. Penjanje po kono-

*) Ispravljeni prema „Pokretu“. — ¹ Potkovice (Uredn.)

pima bilo je vrlo teško, jer su bili pokriveni ledenom korom, tako da su se ruke sklizale. A i pukotine u pećini bile su ispunjene snijegom, tako da je i nogama bilo teže naći uporište. Trebalo je stoga neprestano praviti stepenicu i uporišta za ruke, što nam je oduzimalo mnogo vremena i znatno otegočivalo uspon. Preko ovoga dijela stijene, koja nije viša od 300 m., penjali smo se stoga puna 3 i pô sata, te smo tek u dvanaest i pô stigli na ledenjak Hochfirn, dok bi kod normalnih prilika nakon šest sati hoda, dakle već u podne stigli na sam vrhunac.

Ni ovdje se nismo zaustavili, već smo krenuli odmah dalje. Hochfirn je dosta jako nagnut, velik ledenjak, koji se uspinje do vrhnica. Da nije trebalo sjeći novih stepenica, bili bi se popeli preko njega za sat, nu kako su svi tragovi prijašnjih uspona bili zameteni, trebalo je praviti novi put, a to nam je oduzimalo dobro vremena. Većih poteškoća ipak nije bilo, te smo za sat i pô, točno u dva sata stigli na vrhunac (4166 m.).

Vidik, koji nam se ovdje otvorio, bio je upravo veličanstven. Bura prošloga dana pročistila je uzduh, tako da nam je bio pogled na sve strane neograničen. Cijela Švicarska prostirala se pred nama kao relief-karta. U najbližoj blizini okruživali su nas gorostasi: Berner Oberlanda, Finsteraarhorn, Mönch, Eiger, Wetterhörner, Aletschhorn, Fiescherhorn, Blümlisalp i drugi, koji se svi dižu do visine od 4000 m. i više. Ogromni njihovi ledenjaci; od jučerašnjega snijega posve bijeli, ljeskali se na podnevnom suncu. Strme njihove tamne pećine, koje inače prave tako ozbiljan dojam, bile su isprepletene bijelim žilicama, snijegom, koji se zau stavio na svim njihovim pukotinama, skalinama i drugim izbočinama i udubinama. Kao da su bile pokrivenе velom od čipaka, koje im je podavalо blažu, umiljatiju formu. A cijelu su sliku još poljepšavali pogledi na krasne obližnje zelene doline, u kojima su se mogla jasno razabirati razna mjesta uz srebrne potočice.

Na istoku sizaо nam je pogled do Ortlera u Tirolu, a pred njim se dizalo silno Bernina gorje, koje je na nas usprkos velikoj udaljenosti načinilo dojam moćne gorske skupine. Sunce je bilo već pooodmaklo prema zapadu, te je obasjalo cijelo istočno nebo zlatno ružičastim, nježnim svjetлом, u kojem su se kupali bijeli vrhunci Bernine, primajući po malo žutu poput zlata boju, dok su se sive pećine zaodijevale zelenkastom koprenom.

Posve promijenjena i u životom kontrastu bila je slika, kad smo se okrenuli prema zapadu, a naročito prema jugozapadu. Cijelo Zermatsko gorje jasno se razabiralo a moglo se lijepo prepoznati: Matterhorn, Breithorn, Lyekam, Monte Rosa i blizanci Kastor i Pollux, dalje Wallisko gorje sa Grand Combinom, a posve u pozadini Mont-Blanc nadvisujući svojom karakterističnom masivnom glavom ostale. Iz velike ove daljine i velike visine razabirao se pravi razmjer veličine i visine među pojedinim vrhuncima, jer nas oko ne vara tako, kao kad iz doline gledamo obližnje bregove. I s one je strane uzduh bio posve čist, nebo tamno modro, a na njemu su se u oštrim konturama vidjali obrisi bijelih i sivih bregova prekrasnih oblika.

Panorama, koju smo vidjeli toga dana, bila je upravo čarobna, ~~oči nijesu~~ mogle da se dosta nagledaju.

U to su naši vodje izvadili iz torbaka nešto jela i pića, te smo se gledajući oko sebe malo okrijepili. Okrepa bila nam je zaista i potrebna jer od kada ~~samo~~ krenuli, nijesmo bili gotovo ništa založili.

Da ne idemo dva puta istim putem, bili smo odlučili spustiti se do Bergli kolibe. Silaz u Rottal toga dana ne bi bio ni izvediv, jer je silaz na smrznuloj strmoj pećini još mnogo teži i opasniji nego li uspon. Bergli koliba mnogo je dalje od one u Rottalu, pa nam se stoga trebalo požuriti, da za dana prevalimo bar najopasniji dio puta. Teško mi je bilo rastati se od divnog ovoga vidika, nu nije bilo druge i mi krenusmo nakon odmora od samo tri četvrteta sata. Istočna strana Jungfrau, po kojoj smo se spustili, posve je pokrivena ledenjakom, koji se na Concordia trgu sastaje sa ogromnim Aletsch ledenjakom s viječnom sniježnom poljanom i s raznim drugim ledenjacima. Čovjek je ovdje u samom ledu, iz kojega tek mjestimice proviruje pećina.

Odmah se od vrha spušta ledenjak vrlo strmo. Nada naših vodja, da su se možda istoga dana koji planinari popeli i s one strane, nije se ispunila; trebalo je dakle neprestano sjeći stube u tvrdom ledu. Ovaj je posao kod silaza još mnogo naporniji nego li kod uspinjanja. Mora se sjeći ispod stepenice, na kojoj se stoji, a u tu se svrhu mora to raditi posve pognuto ili klečeći na ledu. Prem smo imali na nogama još uvijek željeza sa dugim šiljcima, koji dobro hvataju led, trebalo je opreza radi ipak praviti široke stepenice, jer je ledenjak mjestimice vanredno strm, te bi onaj, koji bi se poskлизnuo, povukao za sobom cijelu karavanu. Napređovali smo s toga vrlo polagano, te smo trebali potpuni sat, da se spustimo niz prvu strminu od kojih 100 metara. Jedva smo prošli ovaj dio puta, došli smo do Rottal sedla. Na samom sedlu kao da se ledenjak razdijelio u dva dijela. Do sedla se spuštaš ne odviše strmo, nu odavle kojih 25—30 metara ideš posve okomitom ledenom stijenom do drugoga svoga dijela, koji onda silazi dosta strmo prema Aletsch-ledenjaku. Preko ove ogromne ledene stube valja se spustiti. Meni se činilo u prvi tren to posve nemogućim. Nu vodja, koji je bio na čelu karavane, stade tražiti zgodno mjesto i onda otpočne s radom. Najprije odvali s ruba u duljini od 1 metra smržlu naslagu snijega, koju je onamo donio vjetar (Schneewächte) i koja se nagibala preko ruba ledene stijene. Zatim čučne i iskleše prvu stepenicu u ledenoj stijeni, a nad njom manju rupicu kao uporište za ruku. Sad se spusti na isklesanu stepenicu i klekne na nju, a držeći se s jednom rukom za uporište stade klesati drugom rukom drugu stepenicu i tako redom. Ostali dio karavane ostao je dотле na sedlu držeći napeto konopac, kako bi mogli zadržati vodju, ako bi se slučajno poskлизnuo. Kad je konopac već bio iscrpen do mene, koji sam bio drugi u karavani, morao sam se ja spustiti istim putem do male ravni, na kojoj je bilo baš toliko mjesta, da sam mogao sa pola noge stati do svoga vodje, koji me ondje pričekao. Sad je vodja počeo dalje klesati, a doskora stali su se spuštati ostali članovi, nu uvijek tako, da je hodao samo jedan, dok su drugi stali nepo-

je prema tomu uspon iznašao tek 10 po sto, nagomilalo se na leđenjaku do pô metra snijega, kojim nam je trebalo gaziti. Hodanje bilo je stoga dosta naporno, jer je trebalo neprestano ili izvlačiti noge iz snijega, u koji su zapadale do koljena i još dublje, ili nogama turati snijeg pred sobom. Za ovaj dio puta trebali smo na taj način preko sata, tako da je već bila potpuna noć, kad smo stigli na Mönchsjoch. Bila je prekrasna noć, nebo posuto nebrojenim zvjezdama, koje se iz te visine uslijed rijetkoga zraka prikazuje mnogo većima i sjajnija nego li oku, koje ih smatra iz doline. Mjesec još nije bio izašao, te je stoga oko nas vladala tama, u kojoj su se jedva razabirali obrisi obližnjih bregova. Nemirno svjetlo svjetiljaka naših vodja padalo je tek nekoliko koračaja oko njih na snijeg, koji nas je okružavao.

Mönchsjoch je snijegom pokriveni najviši dio Ewig-Schnee-Felda, koji se odanle spušta između Tragberga s jedne, a Grünhorna i Grüneckhorna s druge strane do Concordia trga. Iz njega se prema zapadu diže neposredno pećinasti Mönch do visine od 4105 m.

Nismo si uzeli vremena, da se zaustavimo, jer smo već bili željni, da nakon 14 sati gotovo neprekidnoga hodanja stignemo pod krov. Hodali smo po snijegu, koji se pred nama prostirao po beskonačnoj ravnoj poljani. Svud naokolo vladala je potpuna tišina. I mi sami tek smo od vremena do vremena prozboreli koju riječ. Naši su se koraci čuli kao mukli udarci uz škripanje snijega pod našim nogama.

Tako smo stigli još do posljednjega strmoga brijege ledenjaka, na koji nam se trebalo popeti. Na sreću nije bio viši od kojih 20—30 metara. Preko njega morali smo se penjati uz najveći oprez, jer je sav ispresijecan pukotinama, koje se tamni nijesu jasno razabirale. Vodja na čelu naše karavane tražio je uz slabo svjetlo put, kušao cepinom, jesu li sniježni mostovi preko pukotina dosta jaki, da nas nose, sjekao stepenice i neprestano nam dovikivao, što da radimo. Više potbuške plazeći nego li hodajući prevalili smo i taj komad puta, da onda opet neko vrijeme prosljedimo po vodoravnem ledenjaku.

Još dolje na Mönchsjochu pa sve do ove strmine osjećao sam neku umornost i glad, nu nijesam htio da zautavim karavane i da budem uzrok još većem zakašnjenju. Sabrao sam svoje sile i hodao posve mehanički, odmijerenim, jednakim korakom. Nu na strmini nestala je sva moja umornost i glad, osjećao sam se opet posve svježim i snažnim, tako da bih bio mogao opet hodati ma i cijelu noć, da je bilo od potrebe. Čini se, da su veći napor, koji je bio potrebit za uspon na tu strminu, i utjecaj veće opasnosti, koje smo si bili svjesni, proizveli isti dojam na cijelo društvo, jer smo sad novim silama junački koracali.

Prevaliv tako posljednji dio vodoravnog ledenjaka stigosmo napokon do strme pećine, ispod koje se nalazi Bergli koliba. Na toj je pećini priredjen put do kolibe, imade na njoj kabela za hvatanje i isklesanih stepenica, a ne će biti visoka ni 100 metara; ipak smo trebali preko pô sata da spustimo do kolibe, jer nam kabeli — pokriveni ledenom korom — nijesu mnogo pomagali, a isklesane i naravne stepenice bile su pune leda i snijega, te ih je trebalo očistiti prije nego što

je prema tomu uspon iznašao tek 10 po sto, nagomilalo se na ledenjaku do pô metra snijega, kojim nam je trebalo gaziti. Hodanje bilo je stoga dosta naporno, jer je trebalo neprestano ili izvlačiti noge iz snijega, u koji su zapadale do koljena i još dublje, ili nogama turati snijeg pred sobom. Za ovaj dio puta trebali smo na taj način preko sata, tako da je već bila potpuna noć, kad smo stigli na Mönchsjoch. Bila je prekrasna noć, nebo posuto nebrojenim zvijezdama, koje se iz te visine uslijed rijetkoga zraka prikazuje mnogo većima i sjajnija nego li oku, koje ih smatra iz doline. Mjesec još nije bio izašao, te je stoga oko nas vladala tama, u kojoj su se jedva razabirali obrisi obližnjih bregova. Nemirno svjetlo svjetiljaka naših vodja padalo je tek nekoliko koračaja oko njih na snijeg, koji nas je okružavao.

Mönchsjoch je snijegom pokriveni najviši dio Ewig-Schnee-Felda, koji se odanle spušta izmedju Tragberga s jedne, a Grünhorna i Grüneckhorna s druge strane do Concordia trga. Iz njega se prema zapadu diže neposredno pećinasti Mönch do visine od 4105 m.

Nismo si uzeli vremena, da se zaustavimo, jer smo već bili željni, da nakon 14 sati gotovo neprekidnoga hodanja stignemo pod krov. Hodali smo po snijegu, koji se pred nama prostirao po beskonačnoj ravnoj poljani. Svud naokolo vladala je potpuna tišina. I mi sami tek smo od vremena do vremena prozborigli koju riječ. Naši su se koraci čuli kao mukli udarci uz škripanje snijega pod našim nogama.

Tako smo stigli još do posljednjega strmoga brijege ledenjaka, na koji nam se trebalo popeti. Na sreću nije bio viši od kojih 20—30 metara. Preko njega morali smo se penjati uz najveći oprez, jer je sav ispresijecan pukotinama, koje se u tami nijesu jasno razabirale. Vodja na čelu naše karavane tražio je uz slabo svjetlo put, kušao cepinom, jesu li sniježni mostovi preko pukotina dosta jaki, da nas nose, sjekao stepenice i neprestano nam dovikivao, što da radimo. Više potruške plazeći nego li hodajući prevalili smo i taj komad puta, da onda opet neko vrijeme prosljedimo po vodoravnem ledenjaku.

Još dolje na Mönchsjochu pa sve do ove strmine osjećao sam neku umornost i glad, nu nijesam htio da zautavim karavane i da budem uzrokom još većem zakašnjenju. Sabrao sam svoje sile i hodao posve mehanički, odmjeranim, jednakim korakom. Nu na strmini nestala je sva moja umornost i glad, osjećao sam se opet posve svježim i snažnim, tako da bih bio mogao opet hodati ma i cijelu noc, da je bilo od potrebe. Čini se, da su veći napor, koji je bio potrebit za uspon na tu strminu, i utjecaj veće opasnosti, koje smo si bili svjesni, proizveli isti dojam na cijelo društvo, jer smo sad novim silama junački koracali.

Prevaliv tako posljednji dio vodoravnog ledenjaka stigosmo napokon do strme pećine, ispod koje se nalazi Bergli koliba. Na toj je pećini priredjen put do kolibe, imade na njoj kabela za hvatanje i isklesanih stepenica, a ne će biti visoka ni 100 metara; ipak smo trebali preko pô sata da spustimo do kolibe, jer nam kabeli — pokriveni ledenom korom — nijesu mnogo pomagali, a isklesane i naravne stepenice bile su punе leda i snijega, te ih je trebalo očistiti prije nego što

ćemo na njih postaviti nogu ili se o njih poduprijeti rukom. Mnoge smo stepenice preskakivali poduprijev se pri tom o svoje cepine.

Napokon točno u 10 i četvrt sata stigosmo u kolibu, nakon 16 i četvrt sata gotovo neprekinutoga hoda. Odmah smo dakako odbacili s ledja prtljac, zamijenili promočene čarape suhim, a vlažne i teške cipele ugodnim toplim pustenim ekspedicije i hvaleći se, kako smo sa lakoćom svladali sve poteškoće. Moj je zakloništima. I za čas osjećali smo se kao kod kuće. Čuvar kolibe, koga smo bili dozvali već iz visine, bio je nalazio vatru, na kojoj je doskora zakipjela voda, kojom nam je priredio topli čaj, a mi smo iz utrobe svojih torbaka izvukli ostatke ostataka svojega provijanta, da njima utažimo glad, koji se opet pojavio. Nakon svih tegoba svoje ekspedicije, bili smo zadovoljni, što napokon opet sjedimo u toploj i svjetloj sobi uz prostri (!) stol, pripovijedajući o zgodama i nezgodama ekspedicije i hvaleći se, kako smo sa lakoćom svladali sve poteškoće. Moj je drug Westfalac malo nastradao. Smržnuo mu se palac na nozi, pa mu je postao posve neosjetljivim. Tro ga je možda sat snijegom, nu ni to nije pomoglo, jer je još i drugoga dana bio jednako neosjetljiv i sav modar. Meni se tek malo smrznuila peta, al me to nije ni malo smetalo. To su nam bile uspomene na cijelu zimu, koja je vladala te večeri i na snijeg, po kojem smo gazili nekoliko sata.

U razgovoru prošlo nam je brzo vrijeme do ponoći, kad smo potražili tvrde svoje ležaje — daske, slamu i gunjeve. Jedva smo na njih legli, usnuli smo i spavali upravo kraljevski, kao da ležimo na mekim dušecima i da nas pokrivaju svilene ponjave, a ne hrapavi gunjevi. Najviše se valjda tomu radovaо neki Amerikanac, koji je došao prije nas, te rano legao, kako bi se sutra rano iz jutra uspeo na Mönch. Mi smo ga probudili iz prvoga sna, a morali smo ga smetati, dok smo ostali budni, jer u kolibi nema nego ova jedna velika soba, koja služi kao blagovaonica, kuhinja i spavaonica.

Drugo jutro krenusmo iz kolibe tek u sedam i po, jer nam je trebalo poći samo do željezničke postaje Eismeer, od koje nas je dijelio tek put od 1 i po do 2 sata.

Put vodi najprije niz strmu pećinu, koja je raznim pomagalima učinjena pristupnom. Imade tu opet konopaca i uklesanih stuba, a na tri posve okomita mjesta postavljene su uz pećinu ljestve, koje olakoćuju silaz.

Iza ove pećine valja se spustiti još preko ledenjaka, a onda na Eismeer. To je ledenjak, koji se poput široke rijeke valja u uvali izmedju dva brijege. Silno je rascjepkan, a rubovi pukotina dižu se često po više metara u zrak primajući različite forme: formu šiljka, dugoljaste oštice, masivne pećine, gljive i t. d. Medju ovim pukotinama i visinama treba naći put, jer se željeznička postaja nalazi na drugoj strani ledenjaka. Pukotine su mjestimice široke po nekoliko metara, te bi ih valjalo daleko obilaziti, da željeznička uprava nije preko najširih položila daske, koje omogućuju prijelaz. Naravno da i onaj, koji hoće da prijedje preko ovakog mesta, ne smije imati vrtoglavice, jer su to tek posve uske daske, koje se ziblju pod ljudskim koracima, a ispod njih se otvara duboki ponor, u kojem često

šumi voda iz ledenjaka. Gdje su pukotine uže, valja se zadovoljiti sniježnim mostovima ili ih pako preskakivati. Prijelaz preko ovoga vrlo lijepog ledenjaka vanredno je zanimiv, a uprava Jungfrau željeznice učinila ga je pristupnim i za onakove, koji ne vole napornih i opasnih uspona. S ruba ledenjaka vodi prorov kroz pećinu do postaje Eismeer, a ovdje vazda čeka po nekoliko vodja, da povedu poduzetne planinare uz malu nagradu na vječni led. Ovim smo prorovom stigli u 9 i pol sati do željezničke postaje, baš na vrijeme, da ulovimo prvi vlak, koji se spušta u dolinu.

Preko Čvrsnice u Drežnicu.

(Piše: Dr. R. Simonović.)

Divna dolina rijeke Neretve i goleme planine, kroz koje se Neretva probija, tako su me očarale, da sam naumio i ove godine vraćajući se sa Velebita doći u ovaj kraj, pak da se kroz dolinu Divlje Grabovice popnem gore na Čvrsnicu, odatle da se spustim na Blidinje, pa onda kroz dolinu rijeke Drežnice da se spustim opet do Neretve. Za taj put odredio sam tri dana.

Iz Dubrovnika sam se krenuo 27. srpnja 1907. željeznicom, pa pošto sam se namučio putujući po najvećoj vrućini preko Popova polja i Mostara, stignen poslije podne u Jablanicu, da se malo odmorim i nauživam hladovine.

Hotelijer Pintarić već je znao, da će ja doći, pa mi je naredio tri čovjeka, koji će sa mnom ići, i osim toga jednoga jahaćega konja i drugoga tovarnoga sa dva sepeta. Direktor Pojman iz Ilidža poslao mi je šator, da ga ponesem sobom, ako bi me uhvatilo nezgodno vrijeme, da mogu stati i noćiti gdje hoću. Domaćica je pripravljala i pakovala jelo, što mi je trebalo na put za tri dana, i spakovala u sepete dosta kave i šećera, jer bez toga Turci ni maći ne mogu, a morali smo nekoliko velikih boca Gishiblera ponijeti, jer na planini gore, osim snijega vođe nema.

Pošto sam na pošti primio i otpravio pisma, šetao sam se po maloj jablaničkoj čaršiji, koja je dosta prazna bila, jer su vojnici otišli na vježbe u Nevesinje.

Večerali smo u vrtu pred hotelom. Gosti bješe dosta svake narodnosti. Večera je bila vanredno dobra; imali smo taze pastrme iz Neretve i telećega pečenja kao u velikoj varoši. Uz to smo pored gramofona uživali i lijepu muziku.

Najviše se društvo veselilo gledajući jednoga mladoga Engleza, koji se nedavno oženio, pa sa svojom ženicom putovao i svrnuo u Jablanicu, da u ovoj blaženoj tišini provede nekoliko dana. Englez je poslije podne pecao u Neretvi i ulovio veliku pastrvu pa je dao ispeći, a kad su mu je donijeli na stol, lice mu se svijetljilo od radosti — a za malo pa se od šampanjca i zažarilo.

U Jablanici se rano večera, poslije večere se malo posjedi pa se rano i liježe. Pošto sam pripravio odijelo i opravu za put, pa u mraku još umetnuo foto-

grafske ploče u kazete, spavao sam pri otvorenim prozorima i uživao hladovinu tihe noći.

Prvi dan 28. srpnja 1907.

Nijesmo baš vrlo poranili. Bilo je oblačno, pa smo se predomišljali, hoćemo li ići ili ne. Kad smo se uvjerili, da oblaci svi idu od sjevera na jug, računali smo, da će se brzo razvedriti, jer ovdje sjever ne donosi kišu.

Bilo je već 6 sati, kad sam se oprostio sa domaćinom i usjeo na konja.

Južno od Jablanice dolina je dosta široka. Neretva je nanijela prije dosta sitna kamena i navaljala i poveće zaobljeno, pa se to tu sve naslagalo nekoliko metara u visinu, a sa krećem, koji se iz vode staložio, slijepilo se sve to zaobljeno sitno i krupno kamenje u jednu masu. Neretva je poslije sve to ispirala i krunila, dok nije prorila u tome konglomeratu duboko korito čak do tvrdih stijena.

Lijepa široka cesta vodi kroz dolinu preko terase od konglomerata prateći Neretvu s desne strane i vijugajući se pored brda, koja se desno dižu u vis.

Kad sam ja ovom cestom prolazio 1887. godine, još nije bilo željeznice. Na cesti smo sretali mnogo teretnih kola, na kojima su nosili espap iz Metkovića u Bosnu i iz Sarajeva na more. Danas je cesta pusta, jer sad sve ide željeznicom.

Ja sam jahao pred našom karavanom polako u korak, i uživao slušajući Neretvu kako šumi. Dan prije je padala na planinama plaha kiša, pa je voda u rijeci bila sva crvena.

Kržljava gora spuštala se čak do ceste. Drva su bila sva gola bez jednoga liska kao usred zime. Turci, moji pratioci, pričahu mi, da je šuma bila već sva ozelenila, pa onda navalila silna „gusina“ (gusjenica) i sve lišće pojela čak visoko uz brdo, gdje god je toplije. Sad gora mora na novo da lista u kelovožu.

Kad smo prošli kroz selo Dōnju Jablanicu pridruži nam se cestar, koji je pošao gore na planinu, da nadgleda kako ljudi popravljaju put.

Ja sam sjedio na konju pa neprestano gledao na lijepi Prenj, kome su vrhove ovili bijeli oblaci. Od jedared se trgoh, kad jedan Turčin povika „šargan“ pa skoči i zaustavi moga konja. Preko puta se opružila povelika šarena zmija pa tromo hoće da prijedje u šumu. Cestar skoči za njom i stade joj nogom za vrat. Zmija se previjala i ujedala ga čas za opanak čas za čarapu. Ja sam ga opomenuo, da pazi dobro, da ga ne upeče, jer je otrovna; no on ni mukajet, jer veli, da su joj slabici zubi pa ni kroz gaće ne može ujesti. Uze motiku, odsiječe joj glavu, zamota je u lišće i u papir pa metne u torbu.

Ja sam u prvi mah mislio da mu treba za kakav lijek ili vračbinu, no cestar nam reče, da kupi glave otrovnih zmija i nosi u Mostar, gdje od kotarskoga poglavarsvta dobije za svaku glavu 50 filira. Ove je godine odnio već jedared 120 komada i dobio za njih 60 kruna.

Poslije toga smo se razgovarali o zmijama. Ovdje svaku šarenu zmiju zovu šargan. Otvorne zmije ima dvije: „crnostrijek“, po ledjima ima crnu strijeku a po trbuhi je crna, „plavostrijek“ joj je sasvim nalik, samo što je po trbuhi crvenkasta (Viper). Vele, da ima još jedna opasna zmija „kraosac“, koja bude vrlo velika; koliko godina ima, toliko ima i kruna na glavi. Hoće, vele, i da vija čovjeka. Niko je nije vidio, ali pričaju, da su im pripovijedali ljudi, koje je vijala ta zmija. Jedan reče, možda to sve nije istina.

Krasulja i smocelj su dvije zmije, koje nijesu otrovne.

Prošlo je već sedam sati, kad smo stigli naspram željezničke stanice Prenj. Tu se brda i stijene sa obje strane tako sastaviše, da se čini kao da je rijeka Neretva zatvorena. Tu počinje 20 kilometara dugačak tjesnac, kojim se Neretva probija između planina. Doline upravo i nema, jer odmah uz rijeku lijevo usječena je željeznica u strme strane, a isto tako desno i cesta. Na mnogo mjesta podzidana je i cesta i željeznica, jer nema dosta mjesta. Željeznica mora i kroz tunel da prolazi.

Visoko uspravljenе stijene svakojakoga oblika dižu se odmah od rijeke pravo nebu pod oblake do 600 m.; a odmah iza njih su vrhovi od 1000—1500 m. visoki. I cesta i željeznica moraju da se vijugaju zaobilazeći stijene, koje se spuštaju čak dolje u korito rijeke. Na svakom se koraku ukazuje druga slika, druga panorama pred očima putnika, koji ne može dosta da se nagleda čara i ljepote divne i romantične prirode. Ovaj tjesnac Neretvin od ušća rijeke Glogošnice pa do ušća rijeke Drežnice tako je lijep, da mu nema para u cijeloj Bosni i Hercegovini, a kako neki misle valjda ni u cijeloj Evropi. Ovuda je šteta brzo projuriti željeznicom, pravi turista treba da tu pješice prodje.

Kad sam prije dvadeset godina ovuda diližansom prolazio, čudio sam se, kako je voda mogla ovaj klanac izdupsti između brda. Bio sam uvjeren, da su nekad brda lijevo i desno bila sastavljena pa da je rijeka Neretva stotinama hiljada godina tud derala, ronila i kidala, dok nije ovaj duboki tjesnac razriila. Tako i danas još misle mnogi geolozi, jer svi tvrde, da su planine Prenj i Čvrsnica postale od prilike u isto doba i da je nekad planina Glogovo spajala obje ove planine.

Kako sam lani bio na Prenju, sada si sasvijem drugačije zamišljam postanak ovoga tjesnaca. Da je to voda izdubla, drugim riječima, da je ovaj klanac samo produkt erozije, moralo bi sve drugačije izgledati. Prvo bi morala cijela srednja dolina Neretve od Jablanice do iza Konjica biti puna vode, jezero bar 1000 m. duboko. Pa onda ne bi nikako ovdje Neretva mogla predrti preko najviših planina, nego bi se to jezero moralo odlijevati preko Nevesinjskoga polja. U dolini Neretve moralo bi biti još deset puta više konglomerata od šljunka i oblutaka. A povrh svega ne bi moglo biti u Neretvi oblutaka i odvala od eruptivnih stijena, nego bi bili samo odlomeci krečnoga kamenja.

Ja danas mislim, da je tu, kuda sad Neretva prolazi, morala biti u planini preformirana prapukotina, koja je onda postala, kad su se planine izdigle.

i da je tu prapukotinu upotrebila voda, da se odlijeva prema moru. Naravno da je studena voda i erozija ovaj klanac užasno promijenila, mnoge stijene razmrvila i dalje ovdnijela, da naspe dolinu Neretvinu ispod Metkovića. Da je sama voda ovaj tjesnac izdubla, ne bi stijene lijevo i desno bile tako strme.

Da je tu morala biti već pukotina u masi planinskoj, najbolje svjedoči klanac suvoga potoka Bjele izmedju Glogova i Galiča. Od vrha Galiča 2019 m. do dna potoka Bjele 394 m. stoji i sada strm okomit zid 1600 m. visok. Na njemu jedva ima traga erozije, a slojevi krečnjaka vide se na zidu, tako da ih sve možeš izbrojiti. Potok Bjela tako je kratak i tako malo vode ima, da apsolutno ne možeš ni zamisliti, da je voda mogla izdubstti tu užasnu provaliju izmedju Glogova i Galiča; ni onda, kad bi predpostavili, da su gore na Prenju bili užasni smetov i ledjenjaci i da potok nikad presušivao nije.

Da je jedna ista prasnaga mogla stvoriti i provaliju izmedju Glogova i Galiča i ovaj tjesnac, kroz koji teče Neretva, mislim da je najbolji dokaz to, što su oboje paralelni. Da su pak sve ove planine u isti mah postale, svjedoči to, što su i na Galiču i na Prenju i na Glogovu, pa i ovdje sa obje strane klanca Neretvinoga krečnjački slojevi svi nagnuti u jednom pravcu prema jugu. Već i taj položaj slojeva svjedoči, da Neretva od sjevera dolazeći nije mogla probiti ovaj klanac, jer bi se podlijevala pod slojeve, pa ne bi mogla nikuda odnijeti odvalina i orušina. Ja sam primjetio po ovim planinama, da voda, gdje god se podlijeva pod slojeve, ne može da prodre kroz brdo, nego većinom propada kroz ponor u zemlju.

Makar svi geolozi tvrdili, da je ovaj tjesnac Neretva izrila i da je ove planine Neretva razdijelila, meni je ninogo vjerovatnije, da se tu Neretva probila kroz jednu prapukotinu, koja je postala još prije Neretve, onda kad su planine postale. To svjedoči i pravac kako teče rijeka, prvo paralelno sa planinama, a onda bez ikakva osobita uzroka čini kod ušća Rame koljeno i okreće na jug.

Dva kilometra, kad se podje cestom kroz klanac, dodje se do dva velika izvora, koji su bili jedan do drugoga. Prvi je Perutac, a drugi je Praporac, koga sada Nijemci zovu Komadina Quelle, po oficiru Komadini, koji je cestu gradio i izvor sproveo ispod ceste. Ovaj izvor prolazi ispod mosta pa čini veliki slap do Neretve, a vidi se osobito lijepo s druge strane, kad se prolazi željeznicom.

Ovako velikih izvora, koji nikad ne presuše, ima po hercegovačkim planinama vrlo mnogo, a koliko sam primjetio, ni jedan ne izvire ispod slojeva, niti ondje gdje se slojevi spuštaju ni ondje gdje se uzdižu, nego postrance od koso nagnutih slojeva. Voda, što ovdje izvire, dolazi po svoj prilici čak sa planine od snijega, koji tamo kopni.

Tri kilometra ispod izvora ukrštava se drum i željeznička pruga preko dva mosta. Željeznička prelazi na desnu stranu Neretve, a cesta na lijevu. Tu ima na raskršću han, gdje smo se malo odmorili i piva pili; na lijevoj strani je stara karaula, koja je branila cestu.

Mi nismo prelazili cestom na lijevu stranu, nego smo od hana išli dalje stazom, koja vodi izmedju željeznice i brda mjestimice tako nezgodno, da smo se morali obzirati, ide li voz, jer bi nas željeznica mogla prignečiti uza stijene.

Pošto smo išli tri kilometra, prijedjemo preko jednoga niskoga grebena i svr-nemo na desno u dolinu Divlje Grabovice. Put je vodio desno pô sata kroz mladu šumu, na to prijedjemo potok, te se popnemo na uzan „Kapski rat“, gdje luga-reva kuća.

Odatle na zapad ukazuje se divna panorama. Dno doline jedno 200 m. široko bješe zasuto sitnim bijelim kamenom i pijeskom, a sa obje strane i u vrh doline dizale su se strme i okomite, žute i bijele stijene okičene smrekama, borovima i jelama.

Cijela dolina Divlje Grabovice izgleda kao kakav golemi amfiteater. Ona je kratka, najviše ako ima na dnu šest kilometara; sa tri je strane amfiteatralno okružuju brda sa nebrojenim stijenama, kukovima, vršcima i šiljcima, iza kojih se dižu u vis pravi zidovi u visinu do 1800 m., dok je dno doline samo 300 m. visoko nad morem. — Šteta što je sve bilo kao u magli, pa nisam mogao slikati ovu veličanstvenu dolinu i više nje Račve, Medved i preslicu Kukove onda, kad ih sunce obasja.

Nije moguće, da je ovo sve postalo uslijed denudacije i retrogradne erozije, nije moguće, da je ovo sve izdubla voda, koja je sa ledenjaka odozgo dolazila; nije moguće, da je to sve postalo time, što su se stijene na izvoru Grabovice trošile i lomile. I tu je morala biti popriječna pukotina već onda, kad se planina izdigla, a erozija je to sve samo zaoblila i raširila.

Dolje kraj Grabovice ispod Crnoga vrha ima nekoliko siromašnih turskih kuća. No mi nismo silazili, nego smo okrenuli desno pa preko kose oper, u drugu pitomiju dolinu, gdje je bilo malo polje kükürüzom posijano. Prešavši ovdje mali potocić podjemo u selo Divlju Grabovicu, u kojoj ima oko 20 turskih siromašnih kuća, koje su sve među voćkama, tako da se od oraha, šljiva i krušaka jedva vide. Selo je pod Plasom zaklonjeno od sjevera.

Kako je bilo već oko podne, zaustavimo se kod prve kuće, da u hladu otpočinemo. Moga konja morali su potkovati, jer mu je jedna ploča spala.

(Svršit će se.)

Pregledni popis planinskih kuća slovenskoga planinarskoga društva u Ljubljani

(Priopćio Vjekoslav Novotni).

I. Pod Triglavom. u triglavskom pogorju:

1. Vodnikova kuća na Veljem polju (1693 m.) sagradjena 1895. g. Kuća imadu kuhinju sa jednom sobom, koja je ujedno spavaliste. Opskrbljena je od 1. srpnja do 15. rujna.

2. Triglavsk a kuća na Kredarici (2515 m.) gradjena 1896. god. sa kuhinjom i 12 što skupnih što posebnih soba. Potpuno opskrbljena od 1. srpnja do 15. rujna. Uz kuću stoji kapelica.

3. Aljažev dom na Vratima (1000 m.) podignut g. 1903. To je planinarski hotel i ljetovalište, stoji dva i pô sata od željezničke postaje „Dovja“ (Lengenfeld). Opiskrbljen je od 15. lipnja do 30. rujna. Ima vodovod i kupalište, kuhinju, 7 što većih što manjih soba. Uz Aljažev dom stoji još stara Aljaževa kuća sa velikom sobom za 6 planinara.

4. Konacište na Konjščini (1440 m.) To je provizorna kuća na putu iz Bohinja i Bleda na Triglav u planini Konjščini; ona je opskrbljena od 1. srpnja do 15. rujna.

II. Bohinjsko gorje ima ove kuće:

5. Orožnova kuća sagradjena god. 1894. na Črnoj prsti (1346 m.), 2 ure nad željezničkom stanicom „Bohinjska Bistrica“. Kuća ima kuhinju sa 3 velike sobe. Opiskrbljena od 1. srpnja do konca rujna.

6. Pirnatova kuća na Javorniku (1200 m.), podignuta god. 1906. Ima sobu za 6 planinara, opskrbljena nije.

7. Na Poreznu kuća (1631 m.) god. 1907. sagradjena. Kuća ima kuhinju i dvije sobe. Opiskrbljena je od 1. srpnja do konca rujna. Od željezničke stanice Podbrda ima do nje 4 ure, isto toliko od Cernogoga.

III. U Karavankama ove su kuće:

8. Kadilnikova kuća podignuta god. 1905. na Golici (1836 m.) Od Jesenice ima do nje 4 ure, iz Podrožčice 5 ure. Opiskrbljena je do konca rujna. Ima kuhinju i 8 soba što većih što manjih.

9. Na Begunjišći kuća sagradjena 1908. god. (1550 m.). Ima uz kuhinju 3 sobe. Opiskrbljena je do konca rujna. Ima do nje 3 sata od Begunja kod Radovljice.

IV. U Savinjskim planinama.

10. Kocbekova kuća podignuta je god. 1898. (1800 m.) pod Oštricom. Ima mesta za 10 planinara. Opiskrbljena je od 1. srpnja do 15. rujna. Uz kuću stoji kapelica. Na Ojstricu (2350 m.) ima od kuće 1 i pô sata. Do kuće se dolazi iz Logarske doline, pa na Škarje za 7 sati, za isto vrijeme i iz Luča, a iz Kamnika po Bistričkoj dolini za 8 sati.

11. Česk a kuća sagradjena je god. 1900. pod Grintavcem i Kočnom; na Ravne (1600 m.). Uz kuhinju ima 6 što većih što manjih soba. Opiskrbljena je od 1. srpnja do 15. rujna. Ima do nje iz Gornjega Jezerskoga — u Koruškoj — 2 i pô sata. Do Jezerskoga ide pošta iz Kranja i iz Bele (u Koruškoj). Od Česke kuće vode markirani puti: na Kočnu (2541 m.) za 6 sati; na Grintavec (2559 m.) preko Mlinarskoga sedla za 4 sata; na Skutu (2530 m.) preko istoga Mlinarskoga sedla za 5 sati; na Babu (2154 m.) za 4 ure.

12. Kamniška kuća, gradjena 1906. god. (1900 m.) na vrhu Kamniškoga sedla, ima uz kuhinju 4 velike sobe. Opiskrbljena je od 1. srpnja do 15. rujna. Put

do nje vodi od Kamnika Bistričkom dolinom do izvora Bistrice (do Uršića) za tri ure, a odavle još 3 ure. Sa sedla vodi put na planinu Okrešelj za 1 i pô sata, a do Logarja — u Logarsku dolinu — za 2 sata.

13. Frischaufov dom, podignut god. 1908. na Okrešlju (1400. m.), ima uz kuhinju 10 soba te je opskrbljena od 1. srpnja do konca rujna. Odavle vodi put na Kamniško sedlo za 1 i pô sata, a kroz Turski žlijeb na Skutu za 5 sati. Od-vle ćeš doći i na Savinjsko sedlo do Češke kuće.

Osim ovih ima manjih kuća — zakloništa, koje nisu opskrbljene i to:

14. Lukačka kuća nad Lučama, na putu do Ojstrice (1500 m.).

15. Gornjegrajska kuća na ravnici Menine (1400. m.).

16. Mozirska kuća na Golčki planini nad Mozirjem (1400 m.).

17. Hausenbichlerova kuća na Mrzlici nad Žalcem (1000 m.).

18. Jurkova kuća na Lisci kraj Sevnice (900 m.).

19. Kuća na Boču nad Rogacem (800 m.).

V. Na Pohorju:

20. Ruška kuća (1300 m.), sagradjena god. 1907., ima uz kuhinju 3 sobe. Op-skrbljena je od 1. srpnja do konca rujna. Leži dva sata nad selom „Ruše“.

Pod opskrbom razumijeva se, da ima piva, vina, konserva i djelomice friška jela uz friško meso.

Društvene vijesti.

(Naša knjiga.)

Hrv. planinarsko društvo izdalo je ovom novom godinom obećano ilustrovanoo djelo o Bosni i Hercegovini. Djelo je napisao planinar u Sarajevu, barun Mal-dini, a uredio ga prof. Vj. Novotni u Zagrebu. Knjiga ima 24 i četvrt arka velike četvorine, najsjajnije je opremljena i sa 136 slika ukrašena. Stoji broširano 6 Kr., sjajno vezano 9, a najsjajnije 10 Kr.

Ovo je u našoj literaturi i sadržajem i opremom prvo djelo te vrsti, što ga je na-še društvo izdalo uz velik trošak i veliku brigu, pa će zaista mnogo decenija proći, dok se opet nadje zgodna prilika potis-nuti u svijet sličnu knjigu, kojom će se interes pobuditi za prirodne krasote koje zemlje i kraja.

Knjiga je uopće u najzgodniji čas izda-na, gdje se malone sva Evropa zanima za udes Bosne i Hercegovine. Zemlje i kras-ljevi baciše oko na biser-rijeke, na sjajne

gradove i junačke njene gore, da je pri-vinu na grudi svoje, kao davno izgubljenu mišu kćerku svoju. Valjet da i mi tu kćerku bolje upoznamo, a knjiga će nas uputiti u njene zamjerne krasote — ako i ne sve — a uz to donekle i u povijest najnovijega silnog, napretka od ovo trideset godina u ne-zad. S toga ne može biti kuće, gdje se knjiga štuje, da to djelo fali, a valja da si ju svaki čim prije nabavi, jer je naklada mala, a prodaja jaka.

I naša javnost, naši znatniji javni lis-tovi veselo tu knjigu pozdraviše, pohvalno oglasiše i krasno popratiše. Istaknuti ćemo medju imima ovdje, kako „Obzor“ o toj knjizi sudi u br. 24. od ove godine. Evo mu doslovce riječi:

Novo planinarsko djelo o Herceg-Bosni. Naše planinarsko društvo osvjetljalo si lice prekrasnim planinarskim djelom o Bosni i Hercegovini. Knjiga nosi naslov „Bosna i Hercegovina“,

napisao ju Rud. bar. M a l d i n i. a uredio poznati planinar g. prof. Vjekoslav N o - v o t n i. Djelo je s velikim troškom na svijet izdalo „Hrvatsko planinarsko društvo“. I krasna oprema i tekst i cijelo uređenje toga divot-izdanja zasluguju svaku hvalu i priznanje. Svojim zanimljivim opisima i lijepim slikama najljepših mjest i krajeva u Bosni i Hercegovini ona je zaista podobna, da u našem općinstvu pobudi najživljiji mar za prirodne krasote tih susjednih i bratskih nam pokrajina, za koje se sada zanima sav obrazovani svijet, pa da potakne naše planinare i putnike, kako bi se što češće svračali u te najbliže krajeve, koji nimalo ne zaostaju za najčuvenijim predjelima u zapadnoj Evropi. Veći dio knjige posvećen je Bosni, o kojoj se govori u 28 članaka i opisa, dok ih je 6 namijenjeno Hercegovini, Djeo je ukrašeno sa 70 velikih umjetnički izradjenih slika, koje zapremaju cijelic stranicu, pak sa 66 malih slika. Slike su izradili razni ujetnici, vrlo su jasne i izravne. Prikazuju većinom najglavnije i najinteresantnije objekte, pa treba priznati, da pobudjuju u čitaoca živu pozornost već kod prvog pregledavanja knjige. Te je ilustracije darovala bosanska zemaljska vlada, vrhbosanski kaptol i „Matica Hrvatska“. Planinare će napose zanimati gorski krajevi, koji su na tim slikama vrlo brojno prikazani. Pripadom potsjećamo na krasne slike iz Hercegovine, među kojima se ističe ona, koja predočuje Prenj-planinu. To krasno djelo zasluguje najtopliju preporuku, jer ono pruža zgodnu uputu o prirodnim krasotama brat-

skih nam pokrajina, a svojim slikama oku pribavlja užitak i nasladu, pa može da služi uresom svakoj rodoljubnoj hrvatskoj kući. Knjiga ima 20 araka i 160 stranica velikoga oblika, a cijena je knjizi 6 K, sjajno uvezano 9 K. Napose preporučujemo našoj mlađeži i prijateljima prirodnih krasota, da nabave to divot-izdanje o Herceg-Bosni. Bilo bi željeti, da nase planinarsko društvo izda što skorije slično djelo o Hrvatskoj i Dalmaciji. U budućem ilustrovanim prilogu „Obzora“ donijeti ćemo nekoliko ilustracija iz tog izdanja, da i šire općinstvo upoznamo sa prekrasnim slikama njegovim.

Novi članovi. Pristupiše u društvo p. n. gg.: F i l k o v ić Gjuro, S u p p Raimund, S i v o š Slavoljub, P a v l i Ć Mihovil, M a n c e Miro, J e r k o v ić Stjepan, M u d r i n ić Mate, D e b e l j a k Stjepan, N. M a n ĉ, N e n i n Petar.

Darovi. Društvo naše dobiva u zamjenu redovito ove planinarske časopise: Ljubljanski plan, vjesnik, Časopis turista u Pragu, Alpski vjesnik u Pragu, Bugarski plan, vjesnik, vjesnik ug. karpatskoga društva u Igławi i vjesnik poljskoga plan. društva u Lavovu.

Osim ovih posla nam plan. društvo u Ljubljani: Spomenicu na svoje desetgodište (1893.—1903.), popis märkiranih puteva u području slovenskoga planinarskoga društva i popis planinarskih kuća svojih; planinarsko društvo u Sarajevu: Vodić na istočnu svoju željeznicu; hrv. prirodoslovno društvo u Zagrebu: Glasnik svoj god. 20. prvu polovicu 1908. god.

Književne vijesti.

Oesterreichische Turistenzeitung ima u br. 16.—24. g. 1908. ove planinske opise: 1. Dolomiten od Soyke; 2. Schutzhüttenverzeichniss des Oesterreichischen Turisten-Klubs od Lenkla; 3. Eröffnung des Spannagelhauses od Schmidhubera; 4. Schloss Auer bei Meran od Planta; 5. Auf einsamen Pfaden od

Doréa; 6. Zur Psychologie des Alpinisten od Planta; 7. Tatra od Pollaka; 8. Versuch einer Monte Rosa Ersteigung od Heima; 9. Herbstliche Raxfahrt od Soyke; 10. Auf den kleinen Mittagskogel od Eckschlagera; 11. Das Kanaltal in Kärnten und sein Gebiet; 12. In der Heimat des Rodelfahrens.

Oesterreichische Alpenzeitung nam donosi u broju 767 do 776. god. 1908. ove planinarske članke: 1. Eine Fluchthornüberschreitung od Emila Gutmannia; 2. Eine Nacht auf dem Gabelhornlletscher od Erich-Mayera; 3. Aus den Steiner Alpen od Greenitza; 4. Wandklettereien im Wetterstein od Schmidia; 5. Aus dem Kannergrat od Larischa; 6. Aus Vesteraleen od Schustera; 7. Exposicion Argentina od Hocka; 8. Von Nordosten auf die Langkofelspitze od Plaichingera; 9. Die erste Mörchnergratübersteigung od Gerina; 10. Ein neuer Weg auf den Jöf del Montasio od Kugya; 11. Die neuen Turen des Jahres 1907. in der Tatra od Dr. Martina.

Planinski Vesnik u Ljubljani ima u br. 8.—12. god. 1908. ove članke: 1. Nekrolog France Kadilnika, staroste slovenskih planinara; 2. Krn od Tume; 3. Nove jame oko Crkniskoga jezera od Radiura i Brinšeka; 4. Po visokim Alpama i nizini lombardejskoj od Mlakara; 5. Zuc del Boor od Tume; 6. Uz medju koroško-talijansku od Tume; 7. Spomeni i načrti od Tominšekal.

Jahrbuch des ungarischen Karpathenvereines ima u 35. svesku za god. 1908. ove članke: 1. Streifzüge im Rozsály-Guttin Gebirge und in der Avas, od Siegmetha; 2. Auf neuen Pfaden od Webera; 3. Der englische Naturforscher Robert Townson od Seideja; 4. Kurze Topographie der Tatravasser-Fälle od Marcseka; 5. Ein kleiner Rundgang od Totha; 6. Von Eperjes nach Szinyelipoc und auf den Branyiszko od Vörösa; 7. Der Otto-Weg od Ottoa; 8. Ausflug in die liptauer Alpen od Barcza. Osim toga sadržaje taj godišnjak upravnih vijesti i izvještaja podružnica, kojih ima 7. Medju situim vijestima spominju se domaća i strana planinarska društva, među njima na str. 142. i izvještaj o glavnoj skupštini hrv. planinarskoga društva za god. 1907.

Casopis Turistu u Pragu nam donosi u br. 8.—12. od 1908. godine ove planinske opise: 1. Jan Hrabe iz Harracha

80 godišnji planinar; 2. Blanik od Pazourek; 3. Slavenski turistički savez od dr. Černya; 4. Iz Sardinije od dr. Polaka; 5. Putne uspomene Trento od dr. Lipea; 6. Spilja Maglovy od Stranaka; 7. Kraljevski grad Vavel u Krakovu od Novya; 8. Komad Kniggeja za turiste od Michla; 9. Izlet českih turista u Šumavu i Krkonoše; 10. Izlet praških turista do Bezkyda i Tatera od Červinke; 11. Potučanje po Beskydama od Staffe.

Alpski Vesnik, česki list odbora českoga alpskoga društva, opisuje nam u br. 1.—4. godišta 11. ovač mesta: 1. Do Durmitora, od Dvorskya; 2. Sjeverna stijena Razora, od dr. Čermaka; 3. Stara Kugyjeva cesta na Montasio, od Hlave; 4. Iz Kranjske gore; 5. Bischofsmütze, od Sittlera; 6. Velka Ponica, od dr. Dvorskya; 7. Krnični Turm, od Čermaka.

Zsigmondy-Paulcke. Die Gefahren der Alpen. 4. izdanje, ilustrovano. Innsbruck 1908. 6 kr.

Josef Ittlinger. Der Alpinismus, Leipzig 1908. 1,20 m.

Seidel. Robert Townson, ein Tatraforscher des 18. Jahrhunderts. 1908. „Globus“ švezak 93.

A. Pfreimbacher. Der Monte Maggiore Istriens.

Cvijić. Peneplains und epeirogenische Bewegungen der Südkarpaten u časopisu: Petermanns Mitteilungen 5. 6. sv. god. 1908.

Oppen. Die Gebirge des nordwestlichen Albaniens. (U Abhandlungen der k. k. geograph. Gesellschaft in Wien 1908.)

Maldini-Novotni. Bosna i Hercegovina opisana i orisana, u velikoj četvorini sjajno ilustrovano i isto tako opremljeno, izdalo u vlastitoj nakladi hrv. planinarsko društvo Zagreb 1909. Stoji broširano 6 kr. vezano 9 kr., u sjajnim koricama 10 kr.

U svim knjižarama upravo je izašla
— krasno ilustrovana —

Bosna i Hercegovina

turistički i kulturno povjesna sjajna
knjiga, u velikoj četvorini preko 24 arka.

Izдало „Hrvatsko planinarsko društvo
u Zagrebu“. Stoji 6 kruna. Uvez u
originalnim vrlo sjajnim koricama za
4 krune kod knjigoveže L. Schmida,
Gajeve ulica br. 6 Zagreb.

Sadržaj: Uspon na Jungfrau. (Piše Hercog Arnold. Svršetak). — Preko Čvrsnice u Drež-
nicu. (Piše Dr. R. Simonović). Pregledni popis planinskih kuća slov. planinara.
društva u Ljubljani. Pripjevio Vjekoslav Novotni. — Društvene i književne vijesti.

Vlasnik i izdavatelj: „Hrv. planinarsko društvo.“ — Za odgovornoga urednika: **Novotni Vjekoslav**
Tisak Antuna Scholza.